

УДК 81'243:796.077.5

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-37>

Марія ТЕЛИЧКО,

orcid.org/0000-0002-9373-6521

викладач кафедри іноземних мов

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *m.telichko.1980@gmail.com*

Марта ГАЙДУК,

orcid.org/0000-0003-0392-3268

викладач кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *martusia.haiduk@gmail.com*

Олена ФЕДОРИШИН,

orcid.org/0000-0002-0155-1125

викладач кафедри іноземних мов

Національного університету «Львівська політехніка»

(Львів, Україна) *oleno4ka1991@gmail.com*

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ФАКУЛЬТЕТІВ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Курс України на євроінтеграцію та приєднання до Болонського процесу вимагає важливих змін у підходах до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, а з моменту введення карантинів закладам вищої освіти довелося кардинально змінюватися та шукати альтернативні методи для продовження процесу навчання іноземних мов та активізації новітніх технологій навчання. Необхідністю стала підготовка фахівця, який повинен володіти знаннями з ІКТ та знаннями іноземних мов.

Як відомо, рівень освіти прямо впливає на доходи та зайнятість населення: краще освічені люди легше знаходять роботу, мають кращі умови праці та більше заробляють. Крім того, він позитивно пов'язаний із тривалістю життя, здоров'ям та соціальною інтеграцією: краще освічені люди є більш залученими у громадське та політичне життя, вони активніше долучаються до розвитку справді демократичного суспільства.

Через спалах COVID-19 на початку карантину навесні 2020 року всі заклади освіти перейшли на дистанційне навчання, тому у статті наголошено саме на освітніх та позаосвітніх проблемах, з якими стикаються учасники навчального процесу в умовах сьогодення, а саме, досліджуються різні способи викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Вивчаються виклики й сприятливі умови використання сучасних онлайн-ресурсів і технологій під час дистанційного й змішаного навчання.

Нова соціокультурна реальність зумовила необхідність переходу системи навчання іноземних мов на якісно новий рівень, що передбачило застосування новітніх технологій, методів та прийомів вивчення іноземних мов, в основу яких покладено комунікативний системний підхід, визнаний в якості провідного в рамках участі у програмі “Language learning for European citizenship” як один із пунктів інтеграції України до європейської спільноти.

Ключові слова: іноземна мова, дистанційне навчання, змішане навчання, економіка та менеджмент, професійне спілкування, інноваційні методи викладання.

Mariya TELYCHKO,*orcid.org/0000-0002-9373-6521**English Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) m.telichko.1980@gmail.com***Marta HAIDUK,***orcid.org/0000-0003-0392-3268**English Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) martusia.haiduk@gmail.com***Olena FEDORYSHYN,***orcid.org/0000-0002-0155-1125**English Lecturer at the Department of Foreign Languages
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine) oleno4ka1991@gmail.com*

PROBLEMS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO STUDENTS OF THE FACULTIES OF ECONOMICS AND MANAGEMENT IN TODAY'S CONDITIONS

Ukraine's course towards European integration and joining the Bologna process requires important changes in approaches to teaching a foreign language in a professional direction, and since the introduction of quarantines, higher education institutions have had to radically change and look for alternative methods for continuing the process of learning foreign languages and activating the latest teaching technologies. It became necessary to train a specialist who must have knowledge of ICT and knowledge of foreign languages.

As is known, the level of education directly affects the income and employment of the population: better educated people find work more easily, have better working conditions and earn more. In addition, it is positively related to life expectancy, health and social integration: better educated people are more involved in public and political life, they are more actively involved in the development of a truly democratic society.

Due to the outbreak of COVID-19 at the beginning of the quarantine in the spring of 2020, all educational institutions switched to distance learning, therefore the article emphasizes precisely the educational and non-educational problems faced by the participants of the educational process in today's conditions, namely, it examines various methods of teaching foreign languages in institutions of higher education. Challenges and favorable conditions for using modern online resources and technologies during distance and blended learning are studied.

The new socio-cultural reality necessitated the transition of the foreign language learning system to a qualitatively new level, which provided for the use of the latest technologies, methods and methods of learning foreign languages, which are based on the communicative system approach, recognized as the leading one within the framework of participation in the "Language learning for European citizenship" program" as one of the points of integration of Ukraine into the European community.

Key words: *foreign language, distance learning, blended learning, economy and management, professional communication, innovative teaching methods.*

Постановка проблеми. Невід'ємною частиною підготовки фахівців у різних галузях, зокрема і в галузі економіки та менеджменту, є вивчення іноземної мови, що являє собою важливу складову повсякденного життя. Використання різноманітних методів навчання на заняттях з іноземної мови вимагає творчого підходу з боку викладачів, оскільки «педагогіка є наукою та мистецтвом одночасно, тому й підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчій педагогіці» (Кузьмінський, Омеляненко, 2008: 350). Інтеграція української освіти до світового освітнього простору відповідно до Болонського процесу, безперервний розвиток економічної науки,

а також виклики й умови використання сучасних онлайн-ресурсів і технологій під час дистанційного й змішаного навчання, спричиненого спалахом COVID-19, ставлять нові цілі та завдання у підготовці фахівців-економістів.

Аналіз досліджень. Іншомовне спілкування стало істотним компонентом професійної діяльності фахівців. Аналіз науково-методичних джерел показав, що існує безліч методичних напрямків і технологій викладання іноземної мови на немовних факультетах вузів. У зазначеному напрямку останнім часом з'явився ряд наукових досліджень, а саме: теорії мовленнєвої діяльності та спілкування (В. Гумбольдт,

Л. С. Виготський, О. О. Леонт'єв, І. О. Зимня, та інші); методологічні положення побудови навчального процесу у навчальних закладах (М. М. Левіна, П. І. Підкасистий, Н. В. Александров, Т. А. Ільїна); навчання іноземних мов із спеціальною метою (В. А. Бухбіндер, І. М. Берман, С. В. Козак, Р. Джонсон, Г. Стоун, Б. Коффі, І. Тюдор, Д. Уільямс, Т. Хатчінсон, Д. Хеннінг, Е. Уотерс, Х. Холік, В. Штраусс, Ф.); індивідуалізований, диференційований, особистісно-орієнтований та контекстний підходи до навчання (В. М. Володько, М. Б. Євтух, О. О. Вербицький, Л. В. Кондрашова, Л. А. Мартіросян, І. С. Якиманська, М. П. Кривко та інші).

Проте, в даний час ставиться завдання не тільки оволодіти іноземною мовою, а й отримати спеціальні знання за фахом, використовуючи впровадження інноваційних методів у вищу освіту в Україні з урахуванням дистанційного й змішаного навчання.

Мета статті. Для досягнення студентами високого рівня іноземної мови, викладачу важливо знати новітні методи навчання та спеціальні прийоми, а також розуміти труднощі викладання іноземної мови, зокрема, студентам економічного напрямку в умовах сьогодення, щоб оптимально вибрати метод відповідно до рівня знань та потреб студентів.

Виклад основного матеріалу. Віддалена форма навчання, в якій зараз вимушені знаходитись вищі навчальні заклади через спалах COVID-19 виявилася складним викликом для викладачів і студентів. Аналізуючи наслідки закриття денної форми навчання в закладах вищої освіти, ЮНЕСКО перерахувала ряд викликів такого періоду (ЮНЕСКО, 2021), а саме: стрес для викладачів, соціальну ізоляцію, труднощі у тестуванні засвоєння знань і проблеми, пов'язані з вдосконаленням дистанційного навчання (Когут, Назаренко, Сирбу, 2020: 2).

Під час вивчення іноземної мови пріоритетного значення надається використанню професійно-орієнтованого підходу, заснованого на врахуванні потреб студентів, які визначаються особливостями майбутньої професії. Професійно-орієнтований підхід в навчанні іноземної мови передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових та наукових сферах (Полікарпова, 2020: 3).

Процес вивчення іноземної мови орієнтований не тільки на опрацювання літератури за фахом або засвоєння спеціальної лексики та термінології, а й на розвиток комунікативних навичок у відповідних професійних ситуаціях, вміння обмінюватися

інформацією на високому рівні, тобто бути ефективним учасником міжкультурної комунікації, що є особливо актуальним для фахівців галузі економіки та менеджменту. Професійно-орієнтоване спілкування передбачає взаємодію представників різних культур у сфері ділової комунікації, спрямовану на успішне вирішення професійно значущих для учасників спілкування завдань шляхом досягнення взаєморозуміння (Безкоровайна, 2012: 143).

Сьогодні вища школа України ставить перед собою завдання не лише суттєво оновити зміст викладання мови, а й ввести нові способи формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців в умовах, наближених до реальних умов професійної діяльності. Компетентнісний підхід ставить на перше місце не інформованість студента, а вміння вирішувати проблеми. Таким чином, комунікативна компетенція в сучасних умовах стає не менш значущим компонентом кваліфікації фахівця, ніж професійні знання і вміння.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. У практиці виявили досить високу ефективність такі форми роботи, як індивідуальна, парна, групова й робота в команді. Найбільш відомі форми парної та групової роботи:

- внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles);
- мозковий шторм (brain storm);
- читання зигзагом (jigsaw reading);
- обмін думками (think-pair-share);
- парні інтерв'ю (pair-interviews) (Антонюк, 2009: 230).

Проте, профільно-орієнтоване викладання англійської мови полягає не в тому, щоб навчити студентів її „спеціалізованому варіанту”. Безумовно, існують деякі особливості, характерні для специфічного контексту використання мови, з якими студенти зустрінуться в реальних ситуаціях спілкування. Але ж, знання професійної лексики і граматики не можуть компенсувати відсутність комунікативних умінь.

Таким чином, професійно-орієнтоване викладання іноземної мови майбутнім економістам включає формування основ: 1) мовної та мовленнєвої компетенції, що дозволяють застосовувати іноземну мову для отримання професійно-значущої інформації; 2) комунікативної компетенції, що дозволяє брати участь в письмовому та усному професійному спілкуванні іноземною мовою; 3) соціокультурної компетенції, які забезпечують

ефективну участь в щоденному спілкуванні з представниками інших культур.

Виходячи із зазначеного вище, слід відмітити, що перед викладачами іноземної мови постають складні завдання і у виборі форм і методів навчання, у забезпеченні методичними матеріалами з фаху. Адже стрімко змінюється світ, змінюється мова, змінюється професійний контент. Випускник вишу повинен володіти професійним понятійним апаратом не тільки рідної мови, а й іноземної для інтерактивної діалогової взаємодії працівника галузі економіки та менеджменту з клієнтом.

У практиці нашої роботи застосовується моделювання ситуацій реального професійного спілкування, створення умов, максимально наближених до діяльності фахівця, що допомагає студентам усвідомити сутність професії та професійні вимоги, уявно побудувати образ фахівця, здатного ефективно виконувати поставлені завдання.

Серед ефективних засобів розвитку навичок спілкування важливою є організація обговорень актуальних проблем, які мають значення для професійного росту студентів. Такі обговорення ґрунтуються на інтерпретації текстів і статей, у яких висвітлено основні професійні проблеми економічної галузі. Також цікавим методом є створення спеціальних питань для кінцевого обговорення. Вони не передбачають однозначних відповідей та спонукають до різнобічного розгляду головної проблеми, відкриваючи можливості для обміну думками. Крім таких запитань можна використовувати завдання, де необхідно висловити згоду або незгоду з наведеними висловлюваннями, представити своє бачення, обґрунтувати власне ставлення до обговорюваної проблеми, провести обговорення в мікрогрупах (Крицька, 2018: 167).

Водночас, професійно-орієнтоване викладання мов піднімає проблему формування не тільки комунікативної компетенції студентів-економістів, а й проблему їх мовної компетенції, тобто оволодіння мовою економіки, яка сьогодні залишається однією із найменш вивчених підмов наук. Зокрема, відсутні базові дослідження, що стосуються лексичного і граматичного аспектів економічного дискурсу, недостатньо вивчена структура наукового економічного тексту українською та англійською мовами. Термінологічна система мови економіки є однією з найскладніших, невпорядкованих, багатоаспектних термінологічних систем. Зараз не існує достатньо повних англо-українських та українсько-англійських економічних словників, які б повністю відображали лексикологічні та фонетичні аспекти одиниць, які вони налічують (Чорній, 2018: 26).

Глобалізація сучасного інформаційного простору визначила нові орієнтири підготовки економістів у вищій професійній освіті: важливим стає не тільки придбання спеціальних знань, а й формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців-економістів рідною мовою та викладання іноземною мовою в професійній сфері.

Варто зазначити, що дистанційне й змішане навчання також є викликом сьогодення, з яким викладачі можуть і повинні впоратися. Зрозуміло, що читання, аудіювання, письмо й інші способи вивчення іноземних мов онлайн суттєво відрізняються в порівнянні з аудиторним навчанням, проте й вони можуть бути ефективними. Існує багато онлайн ресурсів, які зручно використовувати в змішаному й дистанційному форматі навчання, зменшуючи тим самим для викладачів проблеми й виклики, з якими вони вперше зустрілися ще на початку пандемії COVID-19. Значну допомогу в розширенні знань про різні онлайн-інструменти надають курси дистанційного навчання для викладачів, наприклад, Cambridge Assessment English. Наступний ресурс – Futurelearn – це освітня платформа дистанційного навчання як для викладачів, так і для студентів. Портал Coursera після впровадження суворого карантину почав надавати доступ до своїх курсів безкоштовно для викладачів, студентів та інших освітніх організацій. За останні два роки суттєво збільшилась роль вебінарів, тренінгів, розширилась їхня тематика й залученість аудиторії. Ряд освітніх центрів, наприклад, Міжнародний освітньо-методичний центр Dinternal Educational, запровадив серію сезонних вебінарів і тренінгів для викладачів, а також пропонує допомогу в проведенні тематичних онлайн-тренінгів для студентів зі своїми викладачами. Усі ці інструменти демонструють учасникам навчального процесу користь від користування зазначеними ресурсами (Зубенко, Столяренко, 2021: 1).

Висновки. Модернізація у системі навчання іноземних мов є завжди актуальною, і вона має на меті розвинути комунікативні навички студентів, щоб забезпечити їхнє подальше застосування у професійній діяльності. Вивчення іноземної мови у вищій школі набуває практичного значення, а комунікативна функція мови відіграє головну роль у процесі вираження почуттів, суджень та засвоєнні інформації, знань, що подаються в будь-якій формі (Крицька, 2018: 166).

Звісно, при викладанні іноземної мови не все залежить від викладача. Студенти також повинні бути вмотивовані й докласти певних зусиль. Важливу роль відіграє технічне оснащення закла-

дів вищої освіти, яке не завжди відповідає сучасним вимогам через недостатнє фінансування. Необхідно також врахувати навантаження на викладачів, яке за останній час зросло в кілька разів і залишається стабільно високим, що вкупі

з викликами, які виникають при застосуванні змішаної форми навчання призводить до зниження інтересу, підвищення стресу і емоційного вигорання навіть найкреативніших фахівців (Зубенко, Столяренко, 2021: 2).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка: підручник. Київ: Знання-Прес, 2008. 447 с.
2. Когут І., Назаренко Ю., Сирбу О. Коронавірус та освіта: аналіз проблем і наслідків пандемії. URL: <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/> (дата звернення: 10.01.2023).
3. Полікарпова Ю. О. Традиції та інновації у викладанні іноземних мов в умовах інтеграції України до світової спільноти. URL: <http://www.academia.edu/2079153/> (дата звернення: 11.01.2023).
4. Безкоровайна О. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2012. Вип. 25. С. 142–145.
5. Антонюк Н. М. Вивчення іноземних мов в контексті гуманістичної освіти. Вісник Академії адвокатури України. 2009. Вип. 1. С. 228–233.
6. Крицька І. А. Викладання іноземних мов студентам факультетів туристичного менеджменту в контексті євроінтеграції. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/> (дата звернення: 20. 01.2023).
7. Чорній В. Я. Професійно-орієнтований підхід до викладання іноземної мови студентам нелінгвістичних спеціальностей. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 12.01.2023).
8. Зубенко О., Столяренко О., Столяренко О. Новітні методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти: виклики дистанційного та змішаного навчання. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35355> (дата звернення: 15. 01. 2023).
9. Крицька І. А. Викладання іноземних мов студентам факультетів туристичного менеджменту в контексті євроінтеграції. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/> (дата звернення: 20. 01.2023).
10. Зубенко О., Столяренко О., Столяренко О. Новітні методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти: виклики дистанційного та змішаного навчання. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35355> (дата звернення: 20.01.2023).

REFERENCES

1. Kuzminskyi A., Omelianenko V. Pedagogika: pidruchnyk. [Pedagogy: textbook]. Kyiv: Znannia-Pres, 2008. 447 p. [in Ukrainian].
2. Kohut I., Nazarenko Yu., Syrbu O. Coronavirus ta osvita: analiz problem i naslidkiv pandemii. [Coronavirus and education: analysis of the problems and consequences of the pandemic]. URL: <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/> [in Ukrainian].
3. Polikarpova Yu. O. Tradytsii ta innovatsii u vykladanni inozemnykh mov v umovakh intehratsii Ukrainy do svitovoi spilnoty. [Traditions and innovations in teaching foreign languages in the context of Ukraine's integration into the world community]. URL: <http://www.academia.edu/2079153/> [in Ukrainian].
4. Bezkorovaina O. V. Aktualni aspekty komunikatyvnoi kompetentsii studentiv VNZ [Actual aspects of communicative competence of university students]. Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». Phylology. 2012. Vol. 25. pp. 142–145. [in Ukrainian].
5. Antoniuk N. M. Vyvchennia inozemnykh mov v konteksti humanistychnoi osvity [Learning foreign languages in the context of humanistic education]. Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine. 2009. Nr. 1. pp. 228–233. [in Ukrainian].
6. Krytska I. A. Vykladannia inozemnykh mov studentam fakultetiv turystychnoho menedzhmentu v konteksti yevrointehratsii. [Teaching foreign languages to students of tourism management faculties in the context of European integration]. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/> [in Ukrainian].
7. Chornii V. Ya. Profesiino-oriietovanyi pidkhid do vykladannia inozemnoi movy studentam nelinhvistychnykh spetsialnostei. [A professionally oriented approach to teaching a foreign language to students of non-linguistic majors]. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> [in Ukrainian].
8. Zubenko O., Stoliarenko O., Stoliarenko O. Novitni metodyky vykladannia inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi osvity: vyklyky dystantsiinoho ta zmishanoho navchannia. [The latest methods of teaching foreign languages in institutions of higher education: challenges of distance and blended learning]. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35355> [in Ukrainian].
9. Krytska I. A. Vykladannia inozemnykh mov studentam fakultetiv turystychnoho menedzhmentu v konteksti yevrointehratsii. [Teaching foreign languages to students of tourism management faculties in the context of European integration]. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/> [in Ukrainian].
10. Zubenko O., Stoliarenko O., Stoliarenko O. Novitni metodyky vykladannia inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi osvity: vyklyky dystantsiinoho ta zmishanoho navchannia. [The latest methods of teaching foreign languages in institutions of higher education: challenges of distance and blended learning]. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/35355> [in Ukrainian].